

พระพุทธรูปศาสนาลังกาวงศ์กับการปรากฏขึ้นของเจดีย์ แบบช้างล้อมในสุโขทัยและล้านนา^๑

สุรพล ดำริห์กุล^๒

ในดินแดนประเทศไทยปรากฏมีพระเจดีย์อยู่รูปแบบหนึ่งมีลักษณะเป็นเจดีย์
ทรงระฆังหรือเจดีย์ทรงกลม ที่ส่วนฐานจะมีประติมากรรมปูนปั้นรูปช้างประดับอยู่
โดยรอบ มีชื่อเรียกไปตามรูปทรงและองค์ประกอบทางศิลปกรรมว่า “เจดีย์แบบ

^๑ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
สาขาปรัชญา และได้ตีพิมพ์เป็นหนังสือเรื่อง “เจดีย์ช้างล้อมกับประวัติศาสตร์บ้านเมืองและ
พระพุทธรูปศาสนาลังกาวงศ์ในประเทศไทย” (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๕๔).

^๒ ศาสตราจารย์เกียรติคุณสาขาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ช้างล้อม”^๓ เจดีย์แบบช้างล้อมนี้ได้ปรากฏมีอยู่ตามเมืองต่าง ๆ หลายแห่ง โดยเฉพาะเป็นรูปแบบของพระธาตุเจดีย์ที่สำคัญ ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรก เช่น พระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช เมืองนครศรีธรรมราช พระเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย พระเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองสุโขทัย พระเจดีย์วัดมเหยงค์ กรุงศรีอยุธยา พระธาตุเจดีย์หลวง เมืองเชียงใหม่ และพระธาตุเจดีย์ช้างค้ำ เมืองน่าน ฯลฯ เป็นต้น แบบแผนของเจดีย์ดังกล่าวนี้เป็นอิทธิพลของศิลปะลังกาที่แพร่หลายเข้ามาพร้อมกับพระพุทธรูปปางนาคปรก ซึ่งได้รับรูปแบบมาจากสถูปรุวันเวลิ (Ruvanveli) ณ เมืองอนูราชปุระ อันเป็นพระเจดีย์ที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของเกาะลังกา^๔

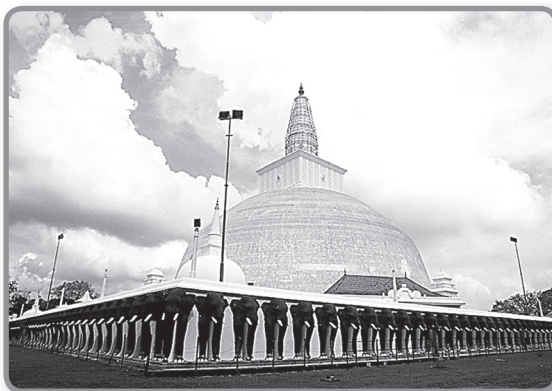
ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีความรู้เกี่ยวกับเจดีย์แบบช้างล้อมจะเป็นเรื่องราวของเจดีย์ช้างล้อมที่ปรากฏอยู่แต่ในพื้นที่ของแคว้นสุโขทัยเสียเป็นส่วนมาก เนื่องจากพบมีเจดีย์รูปแบบดังกล่าวเป็นจำนวนมากในพื้นที่แถบนั้น โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย ซึ่งเดิมเคยเชื่อกันว่าจะเป็นเจดีย์ช้างล้อมองค์แรก ๆ ที่สร้างขึ้นในสมัยพ่อขุนรามคำแหง เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และมีความเกี่ยวข้องกันกับพระพุทธรูปปางนาคปรกจากเมืองนครศรีธรรมราช ตามหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑^๕ รวมทั้งเชื่อว่าอิทธิพลศิลปะลังการะลอกสำคัญที่ได้เผยแพร่เข้ามาสู่สุโขทัยในคราวที่พระศรีศรिताราชจุฬามณีเสด็จกลับจากลังกาในรัชกาลของพระเจ้าเลอไท ดังปรากฏหลักฐานงานสร้างปฏิสังขรณ์ที่วัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัย ซึ่งมีงานปูนปั้นประดับแสดงอิทธิพลของศิลปะลังกา และรูปแบบของเจดีย์ที่มีช้างล้อม อาจเริ่มเผยแพร่เข้ามา

^๓ ร.ศ.ร.สันติ เล็กสุขุม เจดีย์ ความเป็นมา และคำศัพท์ เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน ๒๕๓๕) หน้า ๒๗.

^๔ เอ บี กริสไวลด์ ศิลปะในประเทศไทย กรมศิลปากรจัดพิมพ์ ด้วยความร่วมมือของมูลนิธิอาเซีย (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิลพร ๒๕๐๕), หน้า ๑๐๐.

^๕ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, ดำเนินพุทธเจดีย์, พิมพ์ครั้งที่ ๖ (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวิลพร, ๒๕๑๐), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

ในระบายนัน^๖ แต่ผลของการวิจัยที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทำให้แนวความคิดเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไป และทำให้ทราบว่า การปรากฏขึ้นของเจดีย์แบบช้างล้อมทั้งในแคว้นสุโขทัยและล้านนาจะอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๑ โดยเฉพาะแคว้นสุโขทัยนั้น จะเริ่มปรากฏขึ้นในรัชสมัยของพระยาสิทธิไทย ซึ่งเป็นระยะเวลาที่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์กำลังเฟื่องฟู และเกิดการแข่งขันของนิกายหรือสำนักทางพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์เพื่อชิงความเป็นใหญ่ ซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับทางการเมือง ที่ส่งผลให้แคว้นสุโขทัยถูกผนวกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยาในเวลาต่อมา บทความนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่นำเสนอเรื่องราวพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์กับเจดีย์ช้างล้อมที่ปรากฏในแคว้นสุโขทัยและล้านนา จะเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์บ้านเมือง ประวัติพระพุทธศาสนา และศิลปะสถาปัตยกรรม ซึ่งความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในความเป็นมาของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ที่เผยแพร่เข้ามาตั้งมั่นอยู่ในประเทศไทย รวมทั้งยังช่วยเสริมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สถูปวันเวลี เมืองอนุราธปุระ ประเทศศรีลังกา

^๖ สันติ เล็กสุขุม, เจดีย์สมัยสุโขทัย ที่วัดเจดีย์เจ็ดแถว, (กรุงเทพฯ : บริษัท เคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๓๔) หน้า ๑๕๗.

ประวัติพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์

พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในเกาะลังกา

พระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในเกาะลังกานั้นเป็นพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท มูลเหตุแห่งการเกิดลัทธิหินยานฝ่ายเถรวาทนั้น ภายหลังจากที่พระพุทธองค์ได้เสด็จดับขันธปรินิพพาน แล้วเป็นเวลาประมาณ ๑๐๐ ปี ได้มีคณะสงฆ์คณะหนึ่ง ได้พากันแก้ไขบทบัญญัติในทางศาสนาให้ต่างไปจากพุทธบัญญัติ แต่พระเถระบางส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ได้ยึดถือไปตามผลของการสังคายนา ในภายหลังจากที่พระพุทธองค์ได้เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วสามเดือน เป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกในคณะสงฆ์ แยกออกเป็นฝ่ายเถรวาท หรือหินยาน กับฝ่ายมหายาน ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชโปรดให้กระทำการสังคายนาพระธรรมวินัยและทรงชำระสมณวงศ์ให้บริสุทธิ์ แล้วโปรดให้จัดส่งพระเถระพร้อมด้วยบริวารให้ไปเผยแผ่พระศาสนาในนานาประเทศ ๙ สาย ซึ่งในจำนวนนั้นมีพระมหินทรมหาเถระ พร้อมด้วยเถระอื่นๆ ได้อัญเชิญพระพุทธศาสนาไปประดิษฐานยังเกาะลังกา ในระยะแรกๆ ชาวลังกานับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ซึ่งพระมหินทรมหาเถระได้นำเข้ามาเผยแผ่ ต่อมาในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๔ พระพุทธศาสนาในเกาะลังกาแตกแยก จึงทำให้เกิดปัญหาความแตกแยกเกิดขึ้น ในเกาะลังกา^๗ จนเมื่อพระเจ้าปรักรมพาหุที่ ๑ ขึ้นครองราชย์ในต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ได้โปรดให้มีการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท แล้วจัดวางระเบียบปฏิบัติในพระพุทธศาสนาและสังฆมณฑลให้เรียบร้อย ตั้งแต่นั้นมาพระสงฆ์ในลังกาจึงนิยมศึกษาเล่าเรียนจนเชี่ยวชาญพระธรรมวินัยและรอบรู้พุทธวจนะ กษัตริย์ลังกาก็ทรงปฏิบัติพระองค์เป็น “ธรรมราชา” เช่นเดียวกับพระเจ้าอโศกมหาราช ทำให้กิตติศัพท์เลื่องลือออกไปยังนานาประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา จึงมีพระสงฆ์ในประเทศพม่า มอญ ไทย

^๗ พระโฆณคณามรณ (ระแบบ วิุตญาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวพร, ๒๕๒๙), หน้า ๑๖๐-๑๖๑.

และเขมร สนใจเดินทางไปยังเกาะลังกาวิปี เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาที่ปรับปรุงใหม่ และนำมาประเพณีปฏิบัติในบ้านเมืองของตน^๘

การประดิษฐานพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในประเทศไทย

พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้เผยแผ่เข้ามายังดินแดนประเทศไทยเป็นครั้งแรก ที่เมืองนครศรีธรรมราชในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งการเข้ามาของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ครั้งนั้น ได้มีการกล่าวถึงเรื่องราวแตกต่างกันอยู่ ๒ ประการ คือ ประการแรก กล่าวกันว่า ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ครั้งรัชสมัยพระเจ้าศรีธรรมไตรราชจันทราณุ โดยพระสงฆ์ไทยจำนวนหนึ่งได้เดินทางไปศึกษาพระธรรมวินัยที่เกาะลังกาจนรอบรู้ดีแล้ว จึงเดินทางกลับมาซึ่งในการเดินทางกลับมา ครั้งนั้นได้ชักชวนพระสงฆ์ชาวลังกาเข้ามาด้วย เพื่อตั้งสำนักเผยแผ่พระศาสนาอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช^๙ ส่วนอีกประการหนึ่งกล่าวว่า พระราหุลเถระพระสงฆ์ชาวลังกา ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มพระเถระ ๔ รูปที่เดินทางจากเกาะลังกาไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศพม่าพร้อมกับพระฉับภู ต่อมาได้เดินทางมายังเมืองนครศรีธรรมราช ได้รับความเลื่อมใสจากกษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราช แต่งตั้งให้เป็นพระราชาครู^{๑๐} และพระมหาธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชได้รับการบูรณะในช่วงเวลานี้มีรูปทรงเป็นอย่างเจดีย์ลังกาหรือเจดีย์แบบช้างล้อม^{๑๑}

^๘ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, *พุทธศาสนาแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันออกสมัยกรุงศรีอยุธยา*, สถาบันทักษิณคดีศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๓, หน้า ๓๑-๓๒.

^๙ ตริ อมาตยกุล, *“นครศรีธรรมราช,” รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช* (พระนคร : รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๑๐), หน้า ๓๖.

^{๑๐} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *เที่ยวเมืองพม่า*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๗), หน้า ๓๓๘-๓๔๐.

^{๑๑} มานิต วัลลิโกดม, *ทักษิณรัฐ*, กรมศิลปากรจัดพิมพ์ (กรุงเทพฯ : บริษัททุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖๘-๑๗๑.

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช เมืองนครศรีธรรมราช

แคว้นสุโขทัย

พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในแคว้นสุโขทัย

เมืองสุโขทัยในระยะเริ่มแรกเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ นั้น ไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าชาวเมืองสุโขทัยนับถือศาสนานิกายใด ได้มีผู้เสนอความเห็นไว้ว่า เนื่องจากได้เคยค้นพบพระพิมพ์ชนิดหนึ่งทั้งที่เมืองสุโขทัยและศรีษะนาลัย ซึ่งเหมือนกับพระพิมพ์ที่พบที่เมืองพุกาม ประเทศพม่า และที่เมืองลำพูน จึงสันนิษฐานว่าแต่เดิมชาวสุโขทัยน่าจะได้นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทตามแบบที่ได้นับถือในเมืองพุกามมาก่อน แล้วจึงหันมานับถือพระพุทธศาสนาหินยานตามแบบพวคมอญเมืองสะเทิม ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้นเมืองสะเทิมมีพระสงฆ์ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอยู่เป็นอันมาก^{๑๒} แต่ในอีกความเห็นหนึ่งกล่าวว่า ในระยะแรกนั้นศาสนาในเมืองสุโขทัยคงเป็นพระพุทธศาสนาแบบมหายาน ดังปรากฏหลักฐานของศาสนสถานและรูปเคารพทางศาสนา

^{๑๒} สีนชัย กระบวนแสง, **ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย** (พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๐), หน้า ๕๐-๕๑.

ที่โบราณสถานวัดพระพายหลวง และศาสนสถานที่ยังสร้างขึ้นในรุ่นราวคราวเดียวกัน คือพระปรางค์ที่เรียกว่า ศาลตาผาแดง กับพระปรางค์สามองค์ที่วัดศรีสวาย^{๑๓} ต่อมาในช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ได้มีการเปลี่ยนแปลงราชวงศ์ครองเมืองสุโขทัย ซึ่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้ขึ้นครองราชย์เป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง การเปลี่ยนแปลงครั้งนั้นน่าจะมีผลทำให้เกิดคติความเชื่อทางศาสนา มีการเปลี่ยนแปลงด้วย เชื่อว่าในระยะนี้พระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์จากเมืองนครศรีธรรมราชคงได้แพร่หลายเข้ามายังเมืองสุโขทัยแล้ว ทั้งนี้มีเรื่องราวอยู่ในเอกสารของล้านนากล่าวถึงพระโหราาช ซึ่งควรหมายถึงพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ได้อัญเชิญพระพุทธรูปหินจากนครศรีธรรมราชมาสู่เมืองสุโขทัย^{๑๔}

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช ยังได้วิเคราะห์เรื่องราวที่แสดงถึงการเกี่ยวข้งกันระหว่างสุโขทัยกับนครศรีธรรมราชไว้ว่า ปู่โสมงครามหรือที่ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชเรียกเพี้ยนไปเป็น “พระยาศรีไสยณรงค์” นั้น น่าจะเป็นโอรสของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์กับพระราชมารดาขวอนนครศรีธรรมราช ผู้ซึ่งเป็นพระราชธิดาของพระยาศรีธรรมมาโคกราช โดยให้เหตุผลว่า เมื่อพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ลงไปเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งในครั้งนั้นได้อัญเชิญพระพุทธรูปหินมาด้วย และการที่ปู่โสมงครามได้นำกองทัพลงไปเมืองนครศรีธรรมราช และได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีให้เข้าไปในเมือง จึงทำให้เชื่อว่าเพราะปู่โสมงครามเป็นพระญาติ เนื่องจากมีพระราชมารดาเป็นเจ้าหญิงแห่งเมืองนครศรีธรรมราช^{๑๕} หลักฐานทางประวัติศาสตร์เหล่านี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของแคว้นสุโขทัยกับเมืองนครศรีธรรมราชว่าเป็นไปอย่างใกล้ชิด และแสดงให้เห็นว่าพระพุทธรูปลัทธิลังกาวงศ์คงได้แพร่หลายเข้ามายังเมืองสุโขทัย โดยผ่านทางเมืองนครศรีธรรมราชมาตั้งแต่ครั้งนั้นแล้ว

^{๑๓} พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, **สุโขทัยเมืองพระร่วง**, กรมศิลปากรจัดพิมพ์ พ.ศ.๒๕๓๑, หน้า ๑๗.

^{๑๔} พระรัตนปัญญาเถระ (ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล) **ชินกาลมาลีปกรณ์**, กรมศิลปากรจัดพิมพ์ (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดคิพพร, ๒๕๐๑), หน้า ๑๐๐-๑๐๑.

^{๑๕} นคร พันธุ์ณรงค์ (บรรณานิกร), **รายงานผลการสัมมนาการเมืองและสภาพสังคมสมัยสุโขทัย** (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๒๑), หน้า ๑๗๖-๑๗๗.

วัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัย

ในราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ได้ปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า พ่อขุนรามคำแหงได้นิมนต์พระสงฆ์จากเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับพระไตรปิฎกเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสุโขทัย รวมทั้งสร้างวัดขึ้นในอรัญญิกด้วย หลักฐานดังกล่าวสอดคล้องกับข้อความที่ปรากฏในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ของล้านนาในตอนที่ว่าด้วยพระเถรานุเถระสวดอนุโมทนาในคราวเมื่อพระเจ้าฟ้างุ้มมหาราชทรงบำเพ็ญกุศล มีความกล่าวว่า “เพื่อจะยังพระศาสนาของพระพุทธ ซึ่งกษัตริย์ทรงพระนามว่า รามราช เป็นต้นเค้า นำมาแต่ลังกานั้นให้รุ่งเรือง”^{๑๖}

^{๑๖} พระรัตนปัญญาเถระ (ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร แปล), **ชินกาลมาลีปกรณ์**, กรมศิลปากรจัดพิมพ์ (พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดคิวดพร, ๒๕๐๑), หน้า (๑๖).

มีเรื่องราวปรากฏอยู่ในโบราณพื้นเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งสันนิษฐานว่าเขียนขึ้นโดยชาวเมืองนครศรีธรรมราชในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีความกล่าวว่า “นางเมืองท้าวโคตมิลิตได้สร้างวัดและพระพุทธรูปกับขุนรามกำแหงผู้ผู้ ซึ่งมีผู้สันนิษฐานว่า นางเมือง “ท้าวโคตมิลิต” นี้ก็คือ พระนาง “พลิต” ซึ่งเป็นมเหสีของพ่อขุนรามคำแหง ที่ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชระบุว่า เป็นเครือญาติของพระเจ้าศรีธรรมไตรราชจันทรภาณุ พระเจ้าศรีธรรมไตรราชจันทรภาณุคงจะยกถวายพ่อขุนรามคำแหงแห่งสุโขทัยในคราวเสด็จเมืองนครศรีธรรมราช”^{๑๗} หลักฐานทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ของแคว้นสุโขทัยกับเมืองนครศรีธรรมราชคงดำเนินไปอย่างใกล้ชิด ซึ่งช่วยสนับสนุนเรื่องราวของพระสงฆ์ชาวเมืองนครศรีธรรมราชที่นำพระพุทธรูปาลังกางวงศ์เข้ามาสู่เมืองสุโขทัยให้มีน้ำหนักมากขึ้น

พระพุทธรูปาลังกางวงศ์ได้เข้ามาสู่แคว้นสุโขทัยอีกครั้งหนึ่งในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งในครั้งนี้เป็นพระพุทธรูปาลังกางวงศ์ที่พระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามุนีได้จาริกแสวงบุญเดินทางไปศึกษาพระศาสนายังเกาะลังกาและนำกลับมาเผยแพร่ยังแคว้นสุโขทัย เรื่องราวดังกล่าวนี้ปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกหลักที่ ๒ และหลักที่ ๑๑ ซึ่ง ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้สรุปไว้ว่า พระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามุนีนั้นเป็นพระโอรสของพระยาคำแหงพระราม ซึ่งเป็นราชนัดดาของพ่อขุนศรีนาวนาถม ปฐมกษัตริย์ผู้สร้างเมืองสุโขทัยเป็นบุคคลที่อยู่ร่วมยุคสมัยกับพระยาเลอไทยและพระมหาธรรมราชาลิไทยของกรุงสุโขทัย ที่ได้ไปบำเพ็ญกรรมเกี่ยวกับพระพุทธรูปาลังกางวงศ์ ซึ่งข้อความในจารึกได้เล่าถึงประวัติของพระองค์ตั้งแต่สมัยยังเป็นฆราวาสว่า มีฝีมือรอบฟุ้งมาก คือขี่ช้างพังไปรบช้างพลายที่ตกน้ำมันชนะ และก็ได้รับคำชมเชยจากพระยาเลอไทยว่าเก่งมาก ในที่สุดเข้าใจว่าลูกชายของท่านเสียชีวิต จึงเห็นว่าโลกนี้ไม่เที่ยงแท้แน่นอน ก็เลย

^{๑๗} นคร พันธ์ณรงค์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๘), หน้า ๘๕.

สละเหย้าเรือนนอกผนวช ได้กล่าวถึงพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณีเดินทาง
ไปไหว้พระธาตุต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเมืองไทย เริ่มตั้งแต่แถวสระหลวง สองแคว ขึ้นไป
เมืองขวาง คือ เมืองอุดรดิตถ์ และขึ้นไปถึงลำพูน ลงมาตาก เชียงทองแถวตาก
ระแหง ข้ามไปอินเดีย ไปปาตาลีบุตร ไปไหว้สถานที่สำคัญของพระพุทธศาสนา
ทั้งหลาย แล้วผ่านมาทางอินเดียได้ลงไปถึงเกาะลังกา ได้ทำการอุปสมบทใหม่
ตามลัทธิลังกาวงศ์ และจำพรรษาอยู่ที่ลังกาเป็นเวลาถึง ๑๐ ปี ระหว่างนั้นได้ไป
บูรณะวัดสำคัญ ๆ เช่น ภูปาราม และมหายังคเจดีย์ กษัตริย์ลังกาจึงทรงแต่งตั้ง
ให้เป็นพระมหาสวามี เมื่อเดินทางกลับมาแล้วได้นำเอาพระบรมสารีริกธาตุมา
บรรจุไว้ในเมืองไทย โดยการเดินทางกลับผ่านทางภูเขาตะนาวศรี ผ่านเมืองเพชรบุรี
ราชบุรี จากนั้นมาถึงเมืองอโยธยาศรีรามเทพนคร และถึงเมืองสุโขทัยในที่สุด^{๑๔}
และสมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณีฯ นี้คงจะเป็นหลักสำคัญในการขยาย
และบูรณะวัดมหาธาตุกลางเมืองสุโขทัย งานเหล่านี้มีช่างจากเกาะลังกาเข้ามาช่วย
ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏมีอิทธิพลของศิลปะลังกาปะปนอยู่ในศิลปะสุโขทัย^{๑๕}

พระพุทธศาสนาที่พระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณีได้นำเข้ามาเผยแผ่
ในแคว้นสุโขทัยนั้นเป็นพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์จากเกาะลังกาโดยตรง จึงเป็น
พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สายหนึ่ง ที่เรียกกันว่า ลังกาวงศ์สายสีหฬ หรือนัก
สีหฬ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สายสีหฬในแคว้นสุโขทัยนี้
น่าจะได้รับความสำเร็จและมีผู้สนใจเลื่อมใสมากขึ้น ทำให้การศึกษาทางศาสนา
ขยายตัวออกไป อย่างกว้างขวางและพระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง
เป็นอันมาก

^{๑๔} ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร, “การอภิปรายในหัวข้อเรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย”,
รายงานผลการสัมมนาสังคโลกได้ชาวไทยกับการวินิจฉัยปัญหาเศรษฐกิจการเมืองและ
สังคมในสมัยสุโขทัย, คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรจัดพิมพ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
พิชณศ, ๒๕๑๙), หน้า ๓๙-๓๙.

^{๑๕} ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัททิศ ดิศกุล, ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. ๒๐๐๐,
คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักนายกรัฐมนตรีจัดพิมพ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๒), หน้า ๒๓๙.

อย่างไรก็ดีเมื่อราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ในรัชกาลของสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท ได้มีพระพุทธรูปปางลีลาองค์หนึ่งเผยแผ่เข้ามาที่สุโขทัย ภายใต้การนำของพระสงฆ์ชาวสุโขทัยสองรูป คือ พระอินมัทสสีและพระสุมนเถระ ซึ่งเคยบวชครั้งแรกในฝ่ายคามวาสี ต่อมาได้เดินทางไปยังเมืองพันทหรือเกาะตะมะ และเข้าบวชใหม่ในฝ่ายอรัญญวาสีที่สำนักของพระอุทุมพรบุปผามหาสวามี^{๒๐} เมื่อเดินทางกลับมายังแคว้นสุโขทัย ได้เผยแผ่พระพุทธรูปปางลีลาตามแนวทางของสำนักพระพุทธรูปปางลีลาสายรามัญ จึงเรียกกันว่า *ปางลีลาสายรามัญ* หรือ *สำนักรามัญ* และได้รับการสนับสนุนและศรัทธาจากสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทเป็นอันมาก ซึ่งต่อมาสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทเสด็จออกผนวช โดยมีพระอุทุมพรบุปผามหาสวามีเป็นพระอุปัชฌาย์ ภายหลังที่สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทลาผนวชแล้ว ได้ส่งพระสงฆ์ที่เคยไปศึกษาพระศาสนาที่เมืองพันท ให้ไปเผยแผ่พระพุทธรูปปางลีลาสายรามัญนี้ยังเมืองต่างๆ ภายนอกอาณาจักร คือ พระปิยทัสสี ไปเผยแผ่พระศาสนาที่เมืองอโยธยา พระสุวัณณศิริไปที่เมืองหลวงพระบาง พระเวสสุโกไปเผยแผ่ยังเมืองน่าน ส่วนพระพุทธรูปปางลีลา พระสุชาติ พระเชเม พระสัทธาติสสะ ให้ไปอยู่ที่เมืองสองแคว พระอนันท์อยู่ที่วัดป่ามะม่วง^{๒๑} และใน พ.ศ.๑๙๑๒ พระสุมนเถระได้เดินทางไปเจริญพระพุทธรูปปางลีลาในเมืองเชียงใหม่ตามที่ได้รับนิมนต์จากพระเจ้ากือนา กษัตริย์แห่งล้านนา^{๒๒} ดังนั้นแคว้นสุโขทัยในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ คงปรากฏมีทั้งพระพุทธรูปปางลีลาสำนักสีหล ซึ่งเป็นสายเดิมที่เผยแผ่เข้ามาก่อนและสำนักรามัญ ซึ่งเป็นสายใหม่ที่เข้ามาและได้รับการสนับสนุนจากสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท

^{๒๐} พระพุทธพุทฺธกามและพระพุทฺธญาณ, *ตำนานมูลศาสนา*, (กรุงเทพฯ : เสริมวิทยบรรณาการ, ๒๕๑๙), หน้า ๓๑๖.

^{๒๑} พระพุทธพุทฺธกามและพระพุทฺธญาณ, *เรื่องเดิม*, หน้า ๓๒๐.

^{๒๒} *ชินกาลมาลีปกรณ์*, หน้า ๙๙.

เจดีย์ช้างล้อมในแคว้นสุโขทัย

ในแคว้นสุโขทัยปรากฏมีเจดีย์ช้างล้อมอยู่ตามเมืองต่างๆ รวมจำนวน ๑๒ แห่ง ได้แก่ เมืองสุโขทัย จำนวน ๕ แห่ง คือ เจดีย์วัดช้างล้อม เจดีย์วัดสระศักดิ์ เจดีย์วัดช้างรอบ เจดีย์วัดเจดีย์สี่ห้อง และเจดีย์ช้างล้อมบ้านไสยาสน์ เมืองศรีษัชนาลัย จำนวน ๓ แห่ง คือ เจดีย์วัดช้างล้อม เจดีย์รายช้างล้อมภายในวัดเจดีย์เจ็ดแถว และเจดีย์วัดนางพญา เมืองกำแพงเพชร จำนวน ๓ แห่ง คือ เจดีย์ช้างเผือกภายในวัดพระแก้ว เจดีย์วัดช้าง และเจดีย์วัดช้างรอบ และที่เมืองพิษณุโลก จำนวน ๑ แห่ง คือ เจดีย์วัดอรุณญิก

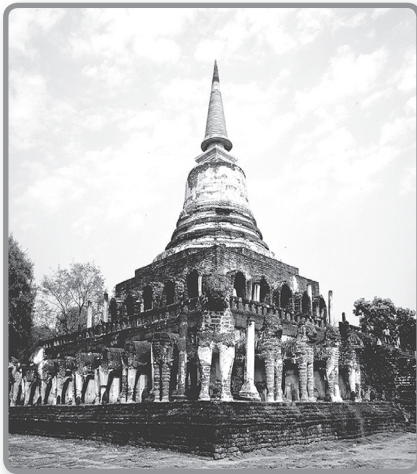

ภาพเก่าเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีษัชนาลัย

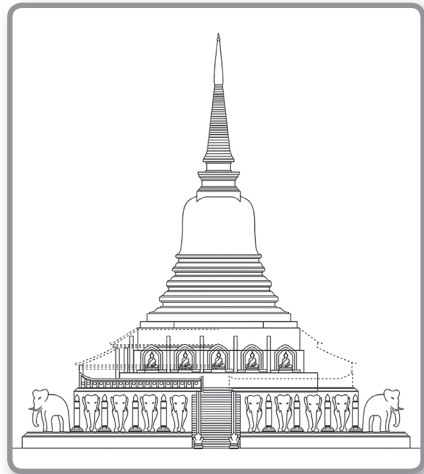
การปรากฏขึ้นของเจดีย์ช้างล้อมในแคว้นสุโขทัย

เจดีย์ช้างล้อมในแคว้นสุโขทัยนั้นมีหลักฐานของการก่อสร้างชัดเจนอยู่เพียง ๒ แห่ง คือ เจดีย์วัดช้างล้อม เมืองสุโขทัย สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๑๙๒๗ และเจดีย์วัดสระศักดิ์ สร้างใน พ.ศ. ๑๙๕๕ แต่ผลของการศึกษาค้นคว้านี้สรุปได้ว่าการเกิดขึ้นของเจดีย์ช้างล้อมนั้นเป็นผลมาจากความขัดแย้งและแข่งขันกันของสำนักพระพุทธรศาสนาลังกาวงศ์ทั้งสองสำนัก เพื่อแสวงหาความชอบธรรมเพื่อให้

ได้รับการยอมรับ ซึ่งแต่ละฝ่ายจะได้รับการสนับสนุนจากเชื้อพระวงศ์และกษัตริย์ของสุโขทัย จนกลายเป็นความขัดแย้งทางการเมืองและส่งผลให้แคว้นสุโขทัยถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยาในเวลาต่อมา กล่าวคือ สำนักสายสีหล่นั้นเป็นพระพุทธรศาลงกาวงศ์สายเดิมที่เผยแพร่ผ่านมาทางนครศรีธรรมราชและกรุงศรีอยุธยา มีพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี^{๒๓} เป็นผู้นำและได้รับการสนับสนุนจากเชื้อพระวงศ์ในสายวงศ์พ่อขุนศรีนาวนำถม ปฐมกษัตริย์ผู้สร้างเมืองสุโขทัย ส่วนสำนักรามัญหรือมอญนั้นเป็นพระพุทธรศาลงกาวงศ์สายใหม่ที่เข้ามา โดยได้รับการสนับสนุนจากสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท ในสายราชวงศ์พระร่วงหรือพ่อขุนศรีอินทราทิตย์

เจดีย์วัดช้างล้อม
เมืองศรีสัชนาลัยปัจจุบัน

แผนผังเจดีย์วัดช้างล้อม
เมืองศรีสัชนาลัย

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของสุโขทัย เมื่อพ่อขุนรามคำแหงสวรรคตแล้ว พระยาเลอไทย พระราชโอรส ได้ครองราชสมบัติสืบต่อมา^{๒๔} ในช่วงเวลานี้เมืองต่างๆ

^{๒๓} พระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี เป็นเชื้อพระวงศ์ในสายวงศ์พ่อขุนศรีนาวนำถม ปฐมกษัตริย์ผู้สร้างเมืองสุโขทัย

วงศ์สายรามัญในล้านนา เป็นผู้สร้างขึ้นใน พ.ศ.๑๙๑๖ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่ได้ัญเชิญมาจากเมืองสุโขทัย^{๒๖}

การแข่งขันของสำนักพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์และความขัดแย้งทางการเมืองในแคว้นสุโขทัย คงเป็นส่วนที่ทำให้กองทัพกรุงศรีอยุธยาเข้ามายึดเมืองสองแคว (พิษณุโลก)^{๒๗} ในเวลาต่อมา ทำให้พระมหากษัตริย์ราชธานีต้องทรงย้ายไปประทับที่เมืองพิษณุโลกในระหว่าง พ.ศ.๑๙๐๖-๑๙๑๒ ส่วนเมืองสุโขทัยได้ให้พระชนิษฐาของพระมหากษัตริย์ราชธานีปกครองอยู่ระยะหนึ่ง จนกระทั่ง พ.ศ.๑๙๑๒ เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แห่งกรุงศรีอยุธยาสวรรคต พระมหากษัตริย์ราชธานีไทจึงกลับมาครองเมืองสุโขทัยดังเดิม และสวรรคตใน พ.ศ.๑๙๑๑

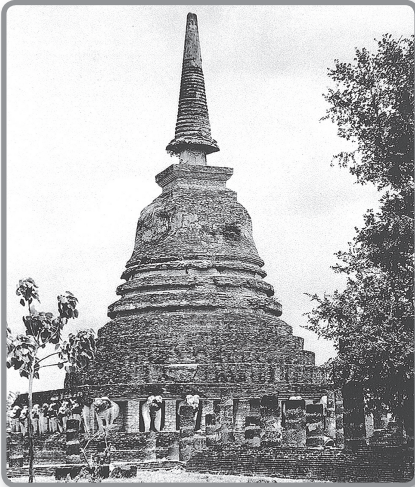
ต่อมาเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองสุโขทัย ได้ปรากฏขึ้นใน พ.ศ.๑๙๒๗ หลังจาก que พระมหากษัตริย์ราชธานีไทสวรรคต มีลักษณะเป็น เจดีย์ช้างล้อมทรงระฆังแบบลังกา ซึ่งมีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงระฆังแบบเรียบง่าย รูปทรงเตี้ย องค์ระฆังผายใหญ่ตามแบบฉบับของเจดีย์ในศิลปะสุโขทัยที่เรียกว่า เจดีย์ทรงกลมแบบลังกา มีประวัติการก่อสร้างปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกว่า พนมไสดำ ซึ่งเป็นสามีของแม่หมของพระศรีเทพาหาราช เป็นผู้สร้างและพระศรีเทพาหาราชนี้น่าจะเป็นพระนามของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเมื่อครั้งมาครองเมืองสุโขทัย^{๒๘} ซึ่งเมื่อพระมหากษัตริย์ราชธานีไทสวรรคตแล้ว พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สำนักรามัญคงอ่อนแอลง ขณะที่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สำนักสีหฬ ซึ่งตั้งมั่นมาแต่เดิมอยู่ที่เมืองสุโขทัยคงเข้มแข็งมากขึ้น เนื่องจากการสนับสนุนจากเชื้อพระวงศ์สุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาซึ่งมีอิทธิพลทางการเมืองต่อแคว้นสุโขทัยขณะนั้น การปรากฏขึ้นของเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองสุโขทัย คงเพื่อเป็นการประกาศถึงความถูกต้องชอบธรรมของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สำนักสีหฬที่สืบสายตรงมาจากเกาะลังกา รวมทั้งการปรากฏขึ้นของเจดีย์ช้างล้อมทรงระฆังแบบลังกาอื่นๆ อาทิ เจดีย์วัดช้างรอบ เจดีย์วัดสระศักดิ์ เจดีย์ช้างล้อมบ้านไผ่ยาสน์ในเขตเมืองสุโขทัย

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๕.

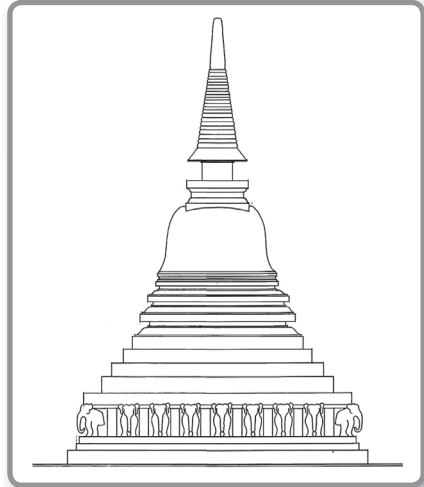
^{๒๗} เมืองสองแคว เป็นสถานที่สมภพและประทับครั้งเยาว์วัยของพระมหาเถรศรีศรัทธาธรรมาภรณ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเป็นเมืองสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเชื้อพระวงศ์สายพ่อขุนศรีนาวนำถม ปฐมกษัตริย์ผู้สร้างเมืองสุโขทัย.

^{๒๘} พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, เรื่องเดิม, หน้า ๖๔-๗๐.

และเจดีย์ช้างเผือกในวัดพระแก้ว เมืองกำแพงเพชร ควรสร้างขึ้นในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันคือในราวครั้งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๐

ภาพเก่าเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองสุโขทัย

แผนผังเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองสุโขทัย

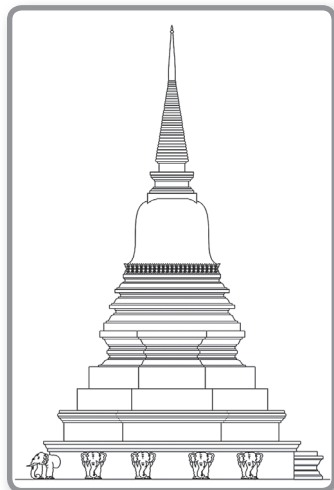

เจดีย์วัดสรศักดิ์ เมืองสุโขทัย ที่ได้รับการบูรณะใหม่

ต่อมาเจดีย์ช้างล้อมทรงกลมหรือทรงระฆังแบบทรงสูง เป็นเจดีย์ช้างล้อมลักษณะเด่นอีกรูปแบบหนึ่งของแคว้นสุโขทัย ลักษณะเป็นทรงกลมแบบทรงสูงคล้ายคลึงกับเจดีย์ในกลุ่มแรก แต่ได้เพิ่มความสูงและจำนวนชั้นของฐานได้ชั้นมาลัยเถาเพื่อยึดเจดีย์ให้มีความสูงมากขึ้น จึงทำให้เจดีย์เพรียวสูงขึ้นและองค์ระฆังมีขนาดเล็กลง มีจำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ เจดีย์วัดช้าง เมืองกำแพงเพชร เจดีย์วัดอรุณภูมิ เมืองพิษณุโลก และเจดีย์รายช้างล้อมในวัดเจดีย์เจ็ดแถว เมืองศรีสัชนาลัย เจดีย์กลุ่มนี้เป็นศิลปะผสมระหว่างสุโขทัยกับอยุธยาที่มีพัฒนาการเกิดขึ้นนับตั้งแต่ครั้งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ขึ้นมา ซึ่งในเวลานี้อิทธิพลทางการเมืองของกรุงศรีอยุธยาได้เข้ามาครอบงำสุโขทัยชัดเจนขึ้น

เจดีย์วัดช้าง เมืองกำแพงเพชร

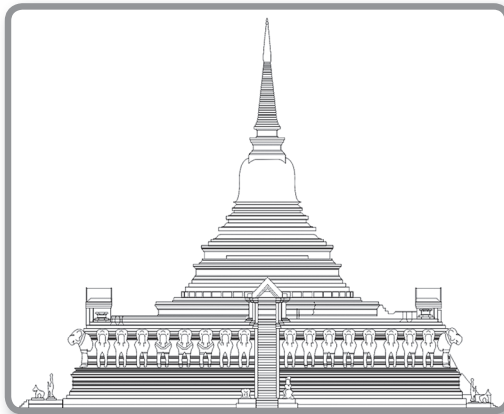
แผนผังเจดีย์วัดช้าง
เมืองกำแพงเพชร

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๑ เมื่อแคว้นสุโขทัยถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยาอย่างเป็นทางการแล้ว เจดีย์แบบช้างล้อมถูกสร้างขึ้นอีก ๒ แห่ง คือ เจดีย์วัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชรกับเจดีย์วัดนางพญา เมืองศรีสัชนาลัย เจดีย์วัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชรเป็นเจดีย์ช้างล้อมขนาดใหญ่ที่มีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงกลมตั้งอยู่บนฐานประทักษิณช้างล้อม ช้างปูนปั้นประดับฐานเจดีย์เป็นช้าง

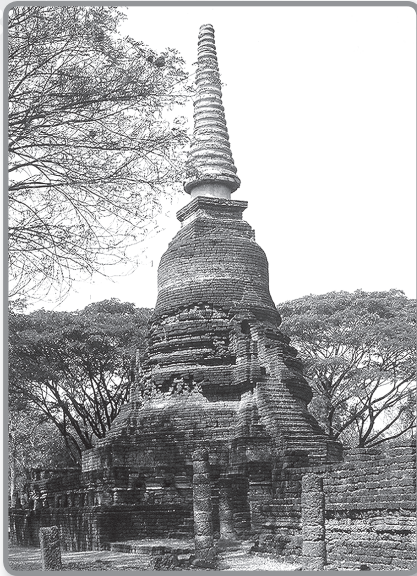
ทรงเครื่องขนาดใหญ่ ยืน สองขาหน้าและหัวไหล่ออกมาครึ่งตัวจากผนัง ส่วนเจดีย์
 วัดนางพญา เมืองศรีษัชนาลัยนั้นเป็นเจดีย์ช้างล้อมทรงกลมแบบมีซุ้มทิศ ช้างปูนปั้น
 ประดับฐานเจดีย์เป็นแบบช้างยืน สองขาหน้าและหัวไหล่ออกมาครึ่งตัวจากผนัง
 มีเสาดตามประทีปและพุ่มดอกบัวตูมประดับอยู่ทั้งสองด้าน เจดีย์ช้างล้อมทั้งสอง
 แห่งนี้ปรากฏอิทธิพลของศิลปะอยุธยาตอนต้นอย่างชัดเจน

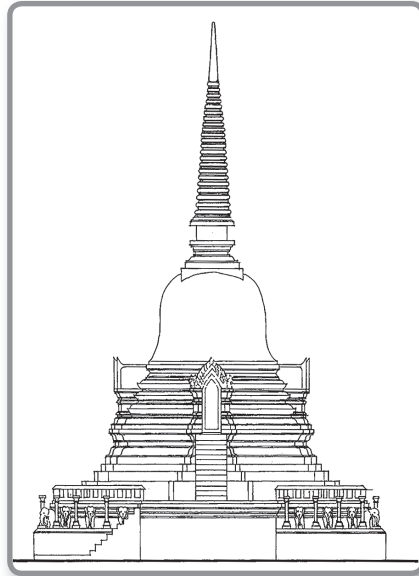
เจดีย์ช้างรอบ เมืองกำแพงเพชร

แผนผังและรูปทรงสันนิษฐานส่วนยอดของ
 เจดีย์วัดช้างรอบ เมืองกำแพงเพชร

เจดีย์ช้างล้อมวัดนางพญา
เมืองศรีสัตตนาลัย

แผนผังเจดีย์ช้างล้อมวัดนางพญา
เมืองศรีสัตตนาลัย

แคว้นล้านนา

พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในล้านนา

พระพุทธศาสนาของล้านนาในระยะเริ่มแรกนั้นควรเป็นพระพุทธศาสนาที่สืบทอดมาจากเมืองหริภุญไชย เมืองหริภุญไชยเคยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา และที่ตั้งของพระธาตุเจดีย์สำคัญที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของภูมิภาคแถบนี้ แคว้นหริภุญไชยได้มีการติดต่อเกี่ยวข้องกับอาณาจักรพุกามอย่างใกล้ชิด จึงพบว่าหลักฐานด้านโบราณศิลปวัตถุและโบราณสถานของหริภุญไชยได้รับอิทธิพลจากศิลปะและสถาปัตยกรรมของพุกามเป็นอันมาก จึงคาดว่าพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในแคว้นหริภุญไชยน่าจะเป็นพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทตามแบบที่ปรากฏในเมืองพุกาม ต่อมาในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๙ แคว้นหริภุญไชยได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ดังนั้นพระพุทธศาสนาของล้านนา

ในระยะเริ่มแรก จึงเป็นพระพุทธรูปศาสนาฝ่ายเถรวาทที่สืบทอดมาจากแคว้นทมิฬในอินเดีย

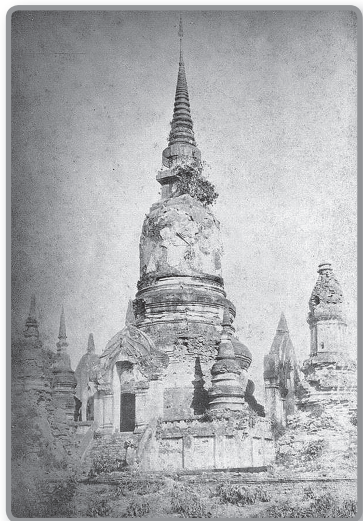
ต่อมาในราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ พระพุทธรูปศาสนาลังกาวงศ์ได้เผยแพร่เข้ามาสู่ดินแดนล้านนา ปรากฏเรื่องราวชัดเจนอยู่ในเอกสารตำนานว่า พระเจ้ากือนา กษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายมีพระราชประสงค์ให้พระภิกษุฝ่ายอริยวาสมาอยู่ในนครเชียงใหม่และสามารถทำสังฆกรรมได้ทั้งหมด จึงส่งคณะทูตไปยังสำนักพระอุทุมพรบุพผามหาสวามีที่เมืองพันทหรือเมืองเมาะตะมะ ซึ่งพระอุทุมพรบุพผามหาสวามีก็ได้อนุญาตให้พระอานนทเถระศิษย์มายังเมืองเชียงใหม่^{๒๙} แต่พระอานนทเถระยังไม่ได้รับอนุญาตให้กระทำสังฆกรรม เนื่องจากบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้ทำสังฆกรรมทุกอย่างได้คือ พระสุมนเถระ ซึ่งขณะนั้นอยู่ที่เมืองสุโขทัย พระเจ้ากือนา จึงทรงส่งคณะทูตไปสุโขทัยถึงสองครั้งเพื่ออาราธนาพระสุมนเถระให้มาเผยแพร่พระพุทธศาสนาในล้านนา จนกระทั่งใน พ.ศ.๑๙๑๒ พระมหาธรรมราชาลิไท จึงโปรดให้พระสุมนเถระรับนิมนต์และเดินทางมายังล้านนาพร้อมทั้งนำพระบรมสารีริกธาตุมาด้วย^{๓๐}

ในสมัยนั้นถือกันว่าพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์นั้นเป็นศาสนาที่บริสุทธิ์ เพราะมีการทำสังฆกรรมถูกต้องมาแต่โบราณ พระสุมนเถระนั้นได้เคยไปศึกษาและอุปสมบทใหม่ในสำนักของพระอุทุมพรบุพผามหาสวามีที่เมืองพันท ซึ่งขณะนั้นเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์อยู่ในภูมิภาคนี้ เมื่อพระสุมนเถระได้รับนิมนต์และเดินทางมาสู่ล้านนาแล้ว ในระยะแรกได้พำนักอยู่ที่วัดพระยืนเมืองทมิฬไชยหรือลำพูน ต่อมาย้ายมาอยู่ที่วัดสวนดอก เมืองเชียงใหม่ พระสุมนเถระนั้นถือได้ว่ามีบทบาทอย่างสำคัญในการวางรากฐานพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในดินแดนล้านนา เพราะหลังจากที่พระสุมนเถระได้มาพำนักอยู่ที่วัดสวนดอกแล้ว พระเจ้ากือนาได้สนับสนุนให้พระภิกษุจากเมืองต่างๆ ในล้านนา เช่น เมืองเชียงแสน

^{๒๙} ชินกาลมาลีปกรณ์, หน้า ๙๘.

^{๓๐} สำนักนายกรัฐมนตรี, “ศิลาจารึกวัดพระยืน,” ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓, คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดี (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘), หน้า ๑๓๖.

เมืองเชียงตุง และอื่น ๆ เดินทางเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาที่วัดสวนดอก
 แห่งนี้ จึงทำให้วัดสวนดอกและเมืองเชียงใหม่กลายเป็นศูนย์กลางของการศึกษา
 พระปริยัติธรรมและพระธรรมวินัยแทนที่เมืองหริภุญไชย ต่อมาทรงสร้างวัดบุปผาราม
 หรือวัดสวนดอกเพื่อให้เป็นที่จำพรรษาของพระสุมนะเถระ คณะสงฆ์ที่สืบต่อมา
 จากพระสุมนเถระนี้ ต่อมาเรียกว่า บุปผวาสีคณะ หรือ ชาวเจ้าคณะสวนดอก
 เพราะมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดสวนดอกและบางครั้งก็เรียกว่า สำนักgramมัญ เนื่องจาก
 พระสุมนเถระได้บวชเรียนจากสำนักของพระอุทุมพรบุปผามหาสวามีที่เมืองพัน
 ในรามัญประเทศ^{๓๐}

ภาพเก่าพระธาตุเจดีย์วัดสวนดอก
 เมืองเชียงใหม่ ก่อนได้รับ
 การบูรณะครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๔

พระสงฆ์สำนักgramมัญนั้นเป็นฝ่าย
 อรัญวาสี ซึ่งมีวัตรปฏิบัติที่แตกต่างไปจาก
 คณะสงฆ์พื้นเมืองเดิม ส่วนมากจะเป็นพระธุดงค์
 ตามป่า ยึดมั่นในการบำเพ็ญภาวนาแสวงหา
 ความสงบ มีความเคร่งครัดในพระวินัยและ
 มักตั้งสำนักสงฆ์ในที่ห่างไกลผู้คน ด้วยเหตุนี้
 ในระยะแรกที่เข้ามาสู่เมืองเชียงใหม่จึงได้รับ
 ความนิยมและได้รับการอุปถัมภ์จากกษัตริย์
 ขุนนาง ตลอดจนประชาชนเป็นอันมาก จึงทำ
 ให้พระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับฝ่ายอาณาจักร
 มาก และเข้ามาเกี่ยวข้องกับทางโลกมากขึ้น
 เช่น ทรัพย์สินเงินทอง ข้าวของ ไร่นา ที่มีผู้อุทิศ
 ให้แก่พระศาสนา ยิ่งเมื่อพระพุทธศาสนา
 มีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นพระสงฆ์ก็จะได้รับ
 การยกย่องในสังคมสูงขึ้น เนื่องจากบทบาท

^{๓๐} ปริญญา กายสิทธิ์, ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในล้านนาไทย ตั้งแต่ พ.ศ.๑๙๑๒ ถึง
 พ.ศ.๒๑๐๑, ปริยญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร พ.ศ.๒๕๒๘, หน้า ๘๓.

ของพระสงฆ์จะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับบ้านเมืองในหลาย ๆ ด้านโดยเฉพาะในด้านการเมืองและการศึกษา นับตั้งแต่สมัยพระเจ้ากือนาเป็นต้นไป ได้พบหลักฐานว่าพระสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิพากษาคดีต่าง ๆ ร่วมกับขุนนาง และในบางครั้งยังมีบทบาทในการว่ากล่าวตักเตือนพระมหากษัตริย์ที่ประพฤติดนไม่ถูกต้องอีกด้วย บทบาทของพระสงฆ์จะเริ่มมีมากขึ้นนับตั้งแต่สมัยพระเจ้ากือนาเป็นต้นมา^{๓๒} ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งของความเสื่อมนิยมในคณะสงฆ์สำนักรามัญในเวลาต่อมา

ในราวครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ได้มีความความตื่นตัวในการศึกษาพระธรรมวินัยในหมู่พระสงฆ์ในล้านนาเป็นอย่างมาก ความเจริญของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้ทำให้พระสงฆ์ล้านนาหลายรูปเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนพระศาสนาภายนอกอาณาจักรโดยเฉพาะที่เกาะลังกา และได้รับการดำหนิจากพระสงฆ์ลังกาหลายประการ จึงทำให้เกิดความคลางแคลงใจเกี่ยวกับความถูกต้องในพระธรรมวินัยที่ถือปฏิบัติอยู่ ดังนั้น ใน พ.ศ. ๑๙๖๗ จึงได้มีพระสงฆ์ที่อยู่ในเมืองเชียงใหม่ ๒๕ รูป มีพระมหาธัมมคัมภีร์ พระมหาเมธังกร พระมหาญาณมงคล พระมหาสีลวงค์ พระมหาสารีบุตร พระมหารัตนากร พระมหาพุทธสาคร ฯลฯ เป็นต้น พร้อมด้วยพระสงฆ์ในแคว้นกัมพูชา (ลพบุรี) ๘ รูป และพระสงฆ์ชาวมอญอีก ๖ รูป รวมเป็น ๓๙ รูป ได้เดินทางไปเกาะลังกา พระสงฆ์เหล่านั้นได้เล่าเรียนอักษรศาสตร์ การอ่านออกเสียงตามตัวอักษรที่ใช้อยู่ในลังกาทวีป และได้ตัดสินใจขออุปสมบทใหม่ทั้งหมดโดยมีพระธรรมมาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาสวามิวันรัตเป็นพระกรรมวาจาจารย์ บวชกันในเรื่องนานที่ทำเรือยาปา แม่น้ำกัลยาณี

คณะสงฆ์กลุ่มนี้อยู่ในลังกาได้ไม่นานนักเพราะในลังกาเกิดพุกภัยจึงต้องเดินทางกลับ และได้พาพระเถระชาวลังกามาด้วย ๒ รูป คือ พระมหาอุตตมปัญญา และพระวิกกมพาหุ เพื่อจะให้มาเป็นพระอุปัชฌาย์ กับทั้งอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ

^{๓๒} อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, “ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่สมัยราชวงศ์มังรายและสมัยพม่าปกครอง,” **ล้านนาไทย**, อนุสรณ์พระราชพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์สามกษัตริย์ (เชียงใหม่ : ทัพย์เนตรการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๗๗-๒๗๘.

องค์หนึ่งเพื่อเอามากราบไหว้บูชา เมื่อเดินทางกลับมาจากเกาะลังกาได้เผยแผ่พระพุทธศาสนานิกายสีหลตามเมืองต่าง ๆ เช่นที่ กรุงศรีอยุธยา ศรีสัตนาลัย สุโขทัย แล้วเดินทางกลับถึงเชียงใหม่ใน พ.ศ.๑๙๗๓ พำนักอยู่ที่วัดป่าแดงหลวง คณะสงฆ์กลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นคณะสงฆ์ลังกาวงศ์กลุ่มใหม่ที่เรียกว่า สำนักสีห^{๓๓}

ด้วยเหตุนี้ในเมืองเชียงใหม่ขณะนั้นจึงมีคณะสงฆ์อยู่ ๓ สำนัก คือ สำนักพื้นเมืองเดิมที่สืบทอดมาจากเมืองหริภุญไชย มีศูนย์กลางอยู่ที่วัดพระสิงห์ สำนักรามัญหรือบุปผวาสี แห่งวัดสวนดอก และสำนักสีห ซึ่งตั้งอยู่ที่วัดป่าแดงมหาวิหารหรือวัดป่าแดงหลวง เนื่องจากคณะสงฆ์ลังกาวงศ์สำนักสีหหรือลังกาวงศ์สายใหม่ประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด และแตกต่างจากพระสงฆ์สำนักรามัญหรือลังกาวงศ์สายเก่า ทำให้ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากประชาชน ขุนนาง และเชื้อพระวงศ์ รวมทั้งได้มีการชี้ให้เห็นถึงความวิลาสของพระสงฆ์ในสำนักรามัญโดยเฉพาะในเรื่องของการอุปสมบทที่พระอุทุมพรบุปผามหาสวามีแห่งเมืองพันได้นำเอาพระพุทธรูปมานับรวมในหัตถบาฬีให้ครบสงฆ์จำนวน ๕ รูป แทนพระสงฆ์รูปที่มรณภาพไป แล้วทำพิธีอุปสมบทในท่ามกลางมหาสมุทร จึงถือว่าการอุปสมบทโดยวิธีดังกล่าวผิดพระวินัย ทำให้พระภิกษุกลุ่มเก่าไม่เป็นพระภิกษุอย่างสมบูรณ์^{๓๔} ดังนั้นจึงได้มีพระสงฆ์ในนิกายเดิมและผู้มีความเลื่อมใสได้เข้ามาบวชใหม่ในนิกายสีหเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างคณะสงฆ์ในเมืองเชียงใหม่ในเวลาต่อมา

ขณะเดียวกันความแตกแยกของคณะสงฆ์ดังกล่าวยังโยงไปเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับขุนนางและเชื้อพระวงศ์อีกด้วย ทั้งนี้ได้มีขุนนางและเชื้อพระวงศ์กลุ่มหนึ่งที่สนับสนุนคณะสงฆ์สำนักสีห แต่ขณะที่พระเจ้าสามฝั่งแกน กษัตริย์เมืองเชียงใหม่ซึ่งครองราชย์อยู่ในระหว่าง พ.ศ.๑๙๔๕-๑๙๘๔ ทรงสนับสนุนคณะสงฆ์สำนักรามัญ เมื่อความขัดแย้งของคณะสงฆ์ทั้งสองฝ่ายมีความรุนแรงขึ้น

^{๓๓} ชินกาลมาลีปกรณ์, หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

^{๓๔} บำเพ็ญ ระวัง, “ความขัดแย้งของสงฆ์ล้านนาในอดีต : พินิจจากตำนานวัดป่าแดงถึง คัมภีร์มูลศาสนานิกายคัมภีร์,” เสวนาไทศึกษา ชุดที่ ๑, สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.๒๕๓๗, หน้า ๒๑๔.

พระเจ้าสามฝั่งแกน^{๓๕} จึงขับไล่คณะสงฆ์สำนักสีหลออกจากเมืองเชียงใหม่^{๓๖} ดังนั้น คณะสงฆ์สำนักสีหลเหล่านั้นจึงได้ไปอยู่ที่นครลำปาง ซึ่งขณะนั้นมีเชื้อพระวงศ์ หรือมหาอำมาตย์เชื้อสุระหรือหมื่นโลกันนครเป็นเจ้าเมือง คณะสงฆ์สำนักสีหล ได้รับการสนับสนุนเป็นอันดี และยังได้รับการส่งเสริมให้เผยแพร่พระพุทธศาสนา วงศ์สายสีหลนี้ออกไปจนถึงเมืองเชียงราย และเมืองเชียงแสน^{๓๗}

ใน พ.ศ.๑๙๔๕ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นในแคว้นล้านนา โดยพระเจ้าสามฝั่งแกนถูกบรรดาขุนนางยึดอำนาจและสนับสนุนให้ท้าวลกราช บุตรองค์ที่ ๖ ของพระเจ้าสามฝั่งแกนขึ้นเป็นกษัตริย์แทน ทรงพระนามว่า พระมหาศรีสุธรรมดีโลกราช หรือพระเจ้าติโลกราช ต่อมาขุนนางชื่อเจ้าแสนขาน ได้เป็นกบฏ พระเจ้าติโลกราชจึงขอให้หมื่นโลกันนคร เจ้าเมืองนครลำปางซึ่งมีศักดิ์ เป็นอาของพระองค์มาช่วยเหลือปราบปราม หลังจากปราบกบฏเสร็จแล้วก็ทรง ขอให้หมื่นโลกันนครมาช่วยราชการในเมืองเชียงใหม่และพระราชทานให้เป็น หมื่นสามล้าน^{๓๘} การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งนั้นได้ทำให้คณะสงฆ์สายสีหล ได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้าติโลกราชเป็นอย่างดี

ตลอดรัชกาลของพระเจ้าติโลกราชซึ่งครองราชย์อยู่ในระหว่าง พ.ศ. ๑๙๔๔-๒๐๓๐ นั้น คณะสงฆ์สายสีหลได้รับการอุปถัมภ์บำรุงอย่างมากมาย ทรงโปรดให้มีการอุปสมบทกรรมหลวงแก่กุลบุตรชาวเชียงใหม่ จำนวน ๕๐๐ คน ที่ทำฐานหลวงในแม่น้ำปิง ได้โปรดให้พระมหาเมธังกรบูรณะพระเจดีย์มหาธาตุ หริภุญไชยครั้งใหญ่^{๓๙} และทรงเสด็จออกผนวชเป็นเวลา ๗ วันในสำนักสงฆ์

^{๓๕} ในตำนานมูลศาสนาจะกล่าวว่าเป็นพระเจ้าแสนเมืองมา แต่ในชินกาลมาลีปกรณ์เป็น พระเจ้าสามฝั่งแกน.

^{๓๖} ตำนานมูลศาสนา, หน้า ๓๕๖.

^{๓๗} ชินกาลมาลีปกรณ์, หน้า ๑๐๙.

^{๓๘} สำนักนายกรัฐมนตรี, ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทาง ประวัติศาสตร์ (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔), หน้า ๔๙.

^{๓๙} ชินกาลมาลีปกรณ์, หน้า ๑๑๑. ผู้แปลได้ปริวรรตคำว่ามหาธาตุเจดีย์ในตอนนี้อ่าหมายถึง พระเจดีย์หลวง วัดเจดีย์หลวง กลางเมืองเชียงใหม่ แต่ในพงศาวดารโยนกข้อความคล้ายคลึง กันนี้หมายถึงมหาเจดีย์วัดป่าแดงหลวง เมืองเชียงใหม่ อย่างไรก็ตามเมื่อตรวจสอบเหตุการณ์ ดังกล่าวนี้ในตำนานพระธาตุหริภุญชัยกับตำนานมูลศาสนาแล้ว อาจสรุปได้ว่าหมายถึง พระธาตุหริภุญไชย เมืองลำพูน.

สายสีหลวัดป่าแดงหลวงโดยมีพระมหาเมธังกรเป็นพระอุปัชฌาย์ ต่อมาจึงทรงถวายนามสมณศักดิ์แก่พระมหาเมธังกรว่า พระอดุลคักตยาธิกรณมหาสวามี^{๔๐} ทรงโปรดให้สร้างวัดใหม่ที่เป็นของคณะสงฆ์สายสีหลหลายแห่งในเมืองเชียงใหม่ เช่น วัดราชมณฑลเทียร วัดป่าตาล วัดป่าแดงหลวง วัดมหาโพธาราม และวัดอื่นๆ อีกเป็นอันมาก

นอกจากนี้ยังทรงสนับสนุนให้มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาถึงแกว่งค์สายสีหลไปทั่วราชอาณาจักร เช่นใน พ.ศ.๑๙๔๘ โปรดให้พระมหาญาณมงคลไปเผยแผ่พระศาสนาที่เมืองเชียงแสน และใน พ.ศ.๑๙๙๒ โปรดให้พระโสมจิตเถระไปเผยแผ่พระศาสนาถึงเมืองเชียงตุง^{๔๑} ต่อมาใน พ.ศ.๒๐๒๐ พระเจ้าติโลกราชทรงอุปถัมภ์การสังคายนาพระไตรปิฎกที่วัดโพธารามมหาวิหารหรือวัดเจ็ดยอด เมืองเชียงใหม่ การชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้ทำให้พระสงฆ์ทั้งสำนักรามัญหรือสายวัดสวนดอกและสำนักสีหลสายวัดป่าแดง สามารถทำสังฆกรรมร่วมกันได้ จึงทำให้ความขัดแย้งของคณะสงฆ์ฝ่ายต่างๆ ลดลง

เจดีย์ช้างล้อมในล้านนา

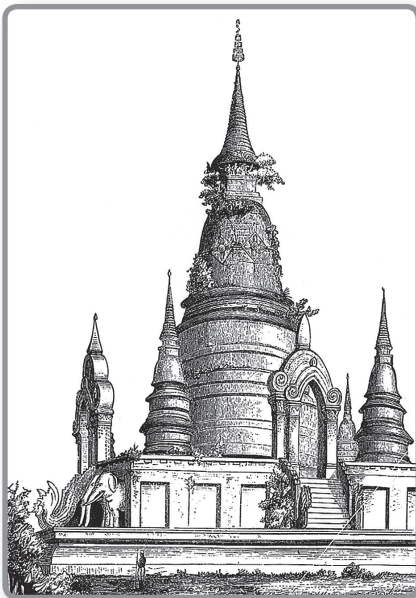
ในแคว้นล้านนามีเจดีย์แบบช้างล้อมปรากฏอยู่ตามเมืองต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น ๑๑ แห่ง ที่เมืองเชียงใหม่ ๕ แห่ง ได้แก่ เจดีย์วัดป่าแดงหลวง (ร้าง) พระธาตุเจดีย์หลวง วัดเจดีย์หลวง พระธาตุเจดีย์วัดเชียงมั่น พระธาตุเจดีย์วัดพระสิงห์ พระธาตุเจดีย์วัดสวนดอก ที่เวียงกุมกาม ๒ แห่ง ได้แก่ เจดีย์วัดหัวหนอง (ร้าง) และพระธาตุเจดีย์วัดช้างค้ำ ที่เมืองเชียงแสน ๒ แห่ง คือ เจดีย์วัดช้างเผือกหรือช้างค้ำ (ร้าง) และพระธาตุเจดีย์วัดพระธาตุปูเข้า ที่เมืองน่าน ๑ แห่ง คือ พระธาตุเจดีย์วัดช้างค้ำวรวิหาร และที่เมืองแพร่อีก ๑ แห่ง คือ พระธาตุเจดีย์วัดหลวง

^{๔๐} ตำนานมูลศาสนา, หน้า ๓๕๘.

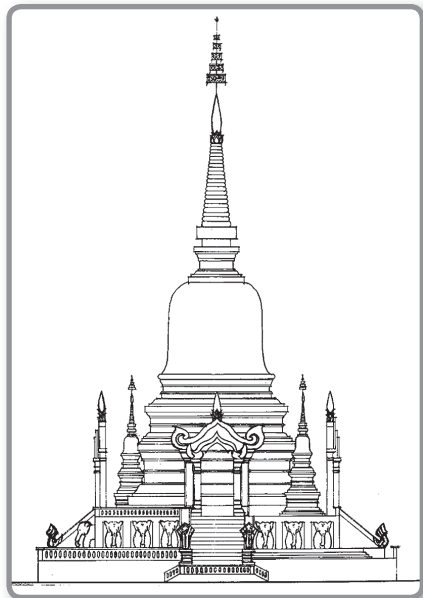
^{๔๑} ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, ตำนานมูลศาสนาฉบับวัดป่าแดง ภาควิชาประวัติศาสตร์ ลำดับที่ ๙, เอกสารเย็บเล่ม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.๒๕๑๙, หน้า ๒๔.

การปรากฏขึ้นของเจดีย์ช้างล้อมในแคว้นล้านนา

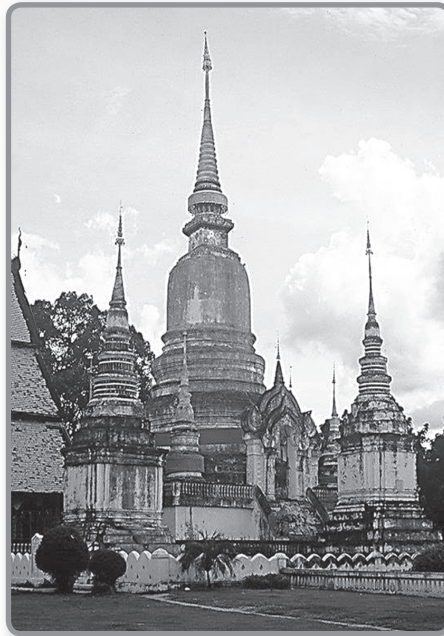
ผลการศึกษาพบว่า เจดีย์แบบช้างล้อมที่ปรากฏขึ้นในดินแดนล้านนาเป็นแห่งแรก คือ พระธาตุเจดีย์วัดสวนดอก เมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สำนักรามัญที่พระสุมนเถระจากสุโขทัย ได้นำเข้ามาเผยแพร่ที่เมืองเชียงใหม่ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ รูปแบบของเจดีย์มีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงกลมตั้งอยู่บนฐานประทักษิณช้างล้อม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากเจดีย์ในศิลปะพม่าแบบพุกาม การสร้างพระธาตุเจดีย์วัดสวนดอกให้มีรูปแบบเป็นเจดีย์แบบช้างล้อม คงเป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกับการสร้างเจดีย์วัดช้างล้อม เมืองศรีสัชนาลัย เพื่อยืนยันความถูกต้องขอบรรพมของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สายรามัญ รวมทั้งประกาศสัญลักษณ์เผยแพร่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ในล้านนา

ภาพถ่ายเส้นของชาวตะวันตก
ที่เดินทางมาเมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔

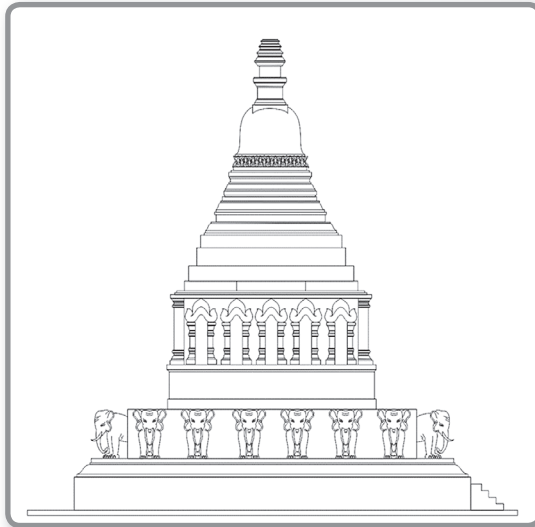

แผนผังพระธาตุเจดีย์วัดสวนดอก
เมืองเชียงใหม่

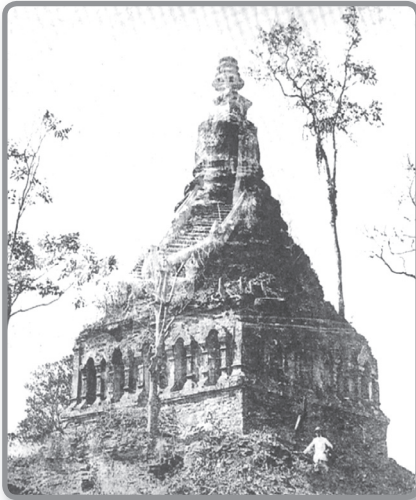

พระธาตุเจดีย์วัดสวนดอก
เมืองเชียงใหม่ ปัจจุบัน

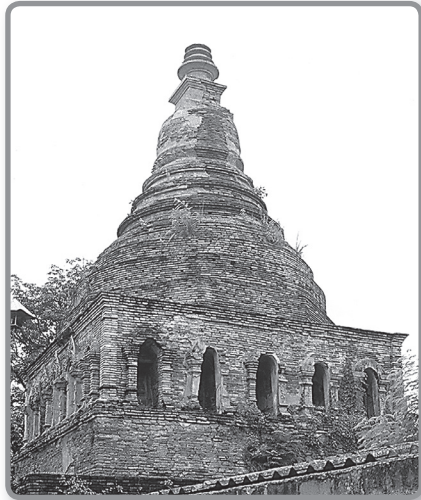
ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เจดีย์วัดป่าแดงหลวง (ร้าง) เมืองเชียงใหม่ได้ปรากฏขึ้น เจดีย์ช้างล้อมแห่งนี้มีความเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่เข้ามาใหม่ของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สำนักสีหลหรือสายวัดป่าแดง เพื่อแข่งขันกับพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สายเดิมของวัดสวนดอกและประกาศถึงความถูกต้องชอบธรรมของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สายสีหล รูปแบบของเจดีย์มีลักษณะเป็นเจดีย์สี่เหลี่ยมผสมทรงกลมมีฐานช้างล้อม ที่ได้รับอิทธิพลจากเจดีย์ในศิลปะสุโขทัย ซึ่งขณะนั้นพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สำนักสีหลได้ตั้งมั่นอยู่อย่างมั่นคงในแคว้นสุโขทัยภายใต้การสนับสนุนจากกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากสุโขทัยถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรอยุธยาแล้ว

แผนผังพระธาตุเจดีย์วัดป่าแดงหลวง
เมืองเชียงใหม่

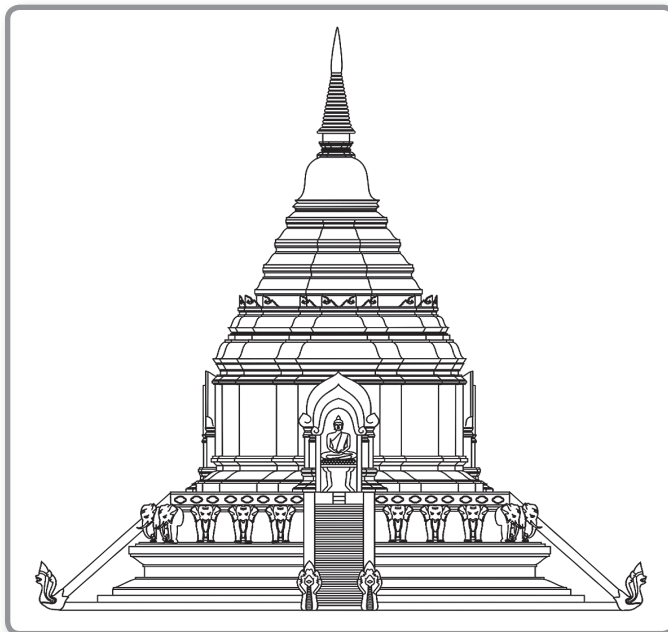

ภาพเก่าพระธาตุเจดีย์วัดป่าแดงหลวงร้าง
เมืองเชียงใหม่ ก่อนการบูรณะ

พระธาตุเจดีย์วัดป่าแดงหลวงร้าง
เมืองเชียงใหม่ ในปัจจุบัน

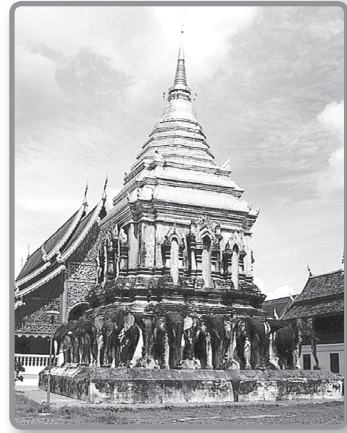
ในพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ได้ปรากฏเจดีย์ช้างล้อมที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของล้านนาขึ้น เจดีย์ดังกล่าวมีรูปแบบเป็นเจดีย์ทรงปราสาทยอดเจดีย์ทั้งแบบที่มีฐานประทักษิณช้างล้อมและแบบที่ไม่มีฐานประทักษิณช้างล้อม เจดีย์ช้างล้อมรูปแบบนี้มีจำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ พระธาตุเจดีย์หลวง วัดเจดีย์หลวง พระธาตุเจดีย์วัดเชียงมั่น ที่เมืองเชียงใหม่ และเจดีย์วัดหัวหนอง (ร้าง) ในเวียงกุมกาม การปรากฏขึ้นของเจดีย์แบบช้างล้อมในช่วงเวลานี้จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ลัทธิวาทสันนิกเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ล้านนา แต่หลังจากที่พระเจ้าติโลกราชทรงสละราชสมบัติ พระไตรปิฎกที่วัดโพธารามมหาวิหารหรือวัดเจ็ดยอด เมืองเชียงใหม่แล้ว ความขัดแย้งและการแข่งขันของคณะสงฆ์ฝ่ายต่าง ๆ ลดลง จึงไม่ปรากฏการสร้างเจดีย์แบบช้างล้อมในดินแดนล้านนาอีกเลย

แผนผังรูปทรงสันนิษฐานส่วนยอดพระธาตุเจดีย์หลวง
เมืองเชียงใหม่

พระธาตุเจดีย์หลวง วัดเจดีย์หลวง
เมืองเชียงใหม่

พระธาตุเจดีย์วัดเชียงมั่น
เมืองเชียงใหม่

สรุป

การปรากฏขึ้นของเจดีย์แบบช้างล้อมทั้งในแคว้นสุโขทัยและล้านนา เป็นผลมาจากความขัดแย้งและแข่งขันของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สองสำนัก คือ สำนักสีหล ซึ่งเป็นสำนักพระพุทธศาสนาเดิมที่สืบทอดมาจากเกาะลังกา ผ่านมาทางเมืองนครศรีธรรมราชและกรุงศรีอยุธยา กับสำนักรามัญ ที่เป็นสำนักใหม่ที่เกิดขึ้นโดยพระอุทุมพรบุปผามหาสวามีที่เมืองพันทหรือเมาะตะมะ ซึ่งเผยแพร่เข้ามาตั้งมั่นในดินแดนประเทศไทยครั้งแรกที่แคว้นสุโขทัยภายใต้การอุปถัมภ์ของสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท เจดีย์แบบช้างล้อมเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ ซึ่งมีรูปแบบมาจากสถูปรุวันเวลิ (Ruvanweli) ณ เมืองอนูราธปุระ อันเป็นพระเจดีย์ที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งในเกาะลังกา การสร้างเจดีย์แบบช้างล้อมจึงเป็นการประกาศแสดงสัญลักษณ์และความถูกต้องชอบธรรมของการเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ การปรากฏขึ้นของเจดีย์แบบช้างล้อมเกือบทั้งหมดของสุโขทัยและล้านนาจะอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ถึงครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งเป็นช่วงเวลาของความขัดแย้งและแข่งขัน

อย่างรุนแรงของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ทั้งสองสำนัก ภายใต้การสนับสนุนจากกษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ของทั้งแคว้นสุโขทัยและล้านนา และส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งเป็นผลส่วนหนึ่งที่ทำให้กรุงศรีอยุธยาเข้ายึดครองและผนวกแคว้นสุโขทัยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรอยุธยา รวมทั้งการปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าติโลกราชแห่งล้านนาก็ล้วนเป็นผลมาจากความขัดแย้งของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สำนักรามัญหรือสายวัดสวนดอกกับสำนักสีหลหรือสายวัดป่าแดงด้วย

ในที่สุดความขัดแย้งของสำนักพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์คงลดน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์สายสีหลจะได้รับการสนับสนุนอย่างมั่นคงทั้งในแคว้นสุโขทัย ล้านนา และกรุงศรีอยุธยา และมีพัฒนาการสืบทอดต่อมาจนเป็นพระพุทธศาสนาสายหลักของประเทศไทยในทุกวันนี้ รวมทั้งยังเผยแผ่กลับไปตั้งมั่นอยู่ที่เกาะลังกาในนามพระพุทธศาสนาฝ่ายสยามวงศ์อีกด้วย.

